САХА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№ 133 (7362) ● 1992 сыл. Сэтинньи 5 күнэ. Чэпиэр ● Сыаната 80 харчы

Олохтоох дьаһалталар баһылыктара отчуоттуулар

ТИРЭҐИ ОНГОСТУУ КИРБИИТИГЭР

Итиннік тосхолдоохтук онгордо Төлөй нэһилиэгин дьаһалтатын баһылыга С. С. Игнатьев тоҕус ыйдаах үлэтин түмүгүн отчуоттуур информационнай ыйытыыларытык. Семен Семенович мустубут дьон болҕомтотун нэһилиэк социальнай олоҕун бүгүҥүтүн характеристикалаах ыстыга уонна быйылгы кыстыгы тэрийиэ боппуруостарыгар туһаайда.

Төлөй отделениета үүтү ыаһан быыаныр толорбот кутталланна. Бир фуражнай ыахтан тоҕус ыйга 900-тэн эрэ тахса килограмм үүт ыаммыт. Ол түмүгэр 1806 центнер үүтү туттарбыттар. Быыаннара—2650 центнер. Билигин 598 ынах сүөһүлээхтэр. Онтон 520-тин ысталлар. 620 сылгыны кыстаталлар. Оттоохун быыаныр отделение 88,8 бырыһыан толорбут. Эбии төлөбүргэ түгэннэриттэрин кэмнэ 438 тонна от хаалбыт. Онон кыстыгы туоруулларыгар аны 100-тэн тахса тоннаны булуохтаахтар.

Дьаһалта баһылыга оту булууга, ускотун барыы кэнсэтинлэр халбаҥа суох туоллахтарына, балаһыанньаттан тахсыахха сөп диир. 30 тоннаны «Хатас» совхозтан, киниэммит үбүнэн төлөммүт оту Амурскай уобаластан, онту тэҥэ чугастааҕы хаһаайыстыбалартан ылыахтаахтарын, онон сыл тахсар от көстөр кыахтаммытын сыыпараларынан биэргэттэ.

«Нэһилиэк кэскилэ капитальнай тутууну ыытыыттан быыаччы тутулуктаах. Бу быыаарыылаах хайысхаҕа үлэ барда эрээри, объектар ситэриллэ илиитэрэ биһигиэн долгуйбат буолуоҕун сатаммат», — диэтэ С. С. Игнатьев.

Бырдыык. Төлөйгө кэлиэхтэ кэмнэ тутуу соччо ыытыллыбатаҕа. Ол кинилэйин омсолоох политиканы оксуута этэ. Сорох социальнай объектар эргэрдилэр. Хаһыс да сылыгар барда кулуун дьиэтин тутуу саҕаламмыта. Нэһилиэнньэ культура дьиэлэрэ сэргэхсийиэн баҕарара сүрдээх. 200 миэстэлээх кулуун дьиэтин тутуута бүтэ эрээри котельнайа сиппэтэ турар. Итиннік бириҥнэнэн 20 миэстэлээх арочнай гараж үлэҕэ кыайан киллэриллибэтэ. Бу гараж Мутудайдааҕы сылгы заводун үбүгэр тутуллар. Тутуу матырыйаалын сыаната ыараанына, салгыы үп көстүбэтэ итиннэхэ сүрүн биричиниэнэн буолла.

Ол эрээри нэһилиэккэ тутуу хайысхатыгар үлэ ыытыллыбата диирбит сатаммата буолуо. Хаһаайыстыбаннай ньыманан сүөһү көрүүтүгэр үлэлээччилэргэ уонна учууталларга икки уопсай дьиэ, оҥу таҺынан Өтөх Алаһыгар 100 миэстэлээх тиҥник тутуллаллар үлэҕэ киллэриллиннилэр. Үлэ төбө да бардар, оҕо учреждениеларын дьиэлэрэ, ахуперскай пуун дьиэтэ салбиллибэккэ туралларе. Дьаһалта бу боппуруоһу быыаарыан баҕарар. Иннэ гынан саатар биэс-алта оронноох медпункта аҥаан дьоҕус дьиэ тутар саная баара отчуокка киллиннэ.

Нэһилиэккэ капитальнай тутуу урукку өртүгэр быланнаахтык ыытыллыбатаҕыр түмүгэр биэлигин дьөрү баанньыга, спортивнай саалата суох олороллор. Дьаһалта биэлигин мас кэрдиниэрэ өйуур быстаран ыларга туруорсар эбит. Оҥу ситистэхтэриннэ эрэ ити этэр объектары тутар, ситэрэр ыахтаналлар.

Олохтоох дьаһалта сир реформатыгар туох онгордо? Маҥыаха С. С. Игнатьев биирдэ кинэхэ 2-лии гектар, оттон сэрии, көҥөрүллүү ветераннарыгар 3-түү гектар сири биэрэргэ быыаарбыттарын эттэ. Иннь гынан 3392 гектар кэмнэх сир түҥэтиллибит. Ити дьаһал дьон саная кэтэхтэтэ, хаһаайыннары сыыаны ыҥыгуннарбыта балаҥатаннаҕ. Ол түмүгэр чаҺынайдар 200 тоннаттан тахса оту кэбиспиттэр. Сири туһаныы ыйын нолуогу хомуйуттан ыйырбит үптэн 90 тыс. солкуобай нэһилиэккэ хаалларыллыбыт. Соторутааҕыта буолбут сельсэй Сэбиэт сессиятын быыаарыытынан сири аҥаран ылбыттарга 10 сыл болдьохтоох мэктиэ сүрүн биэрэргэ быыаарбыттар.

Биэлигин кэмнэ мэҥэ көстүбэт 50 телефону киллэрэр ыахтаах АТС аппаратуратын атыыласпыттар. Оскуола хаһаайыстыбатын өрө тардарга автомашина булбуттар. Оҥу үөрэх оройуоннааҕы управлениета талаабут. Нэһилиэк убаастабыллаах ниитэ Василий Дмитриевич Хоютанов сүбэтинэн уонна быыаччы тэрийсэ ситиннэн дьүөдэлэртэн ууну бырахтараан бөҕүөлэк ыйынаҕы сүөһүнү уулатыы проблематын быыаарбыттар.

Баһылык техника уматыгын булуута, тиэйэр-таһар үлэҕэ ыыналҕа эйбэҕин эпиститтэн сыныктаатахха, ныстыыка биллэркестэр ыарахаттар баалар. Ол эрээри миигин дьаһалта баһылыга үлэтигэр эрэллээҕэ, сүрүн туһаайыларга нэһилиэнньэ кинини өйүүрүн туһунан этинэ астынарда.

Муниьахха «Мутудай» сылгы заводун директора И. А. Пинигин аграрнай реформа ыытыллыытын туһунан кылгас ыйытыйарын онгордо. Оно финансовай балаһыанньа быста эмтэммэтэ, билигин 20 мөл. солк. иэскэ киирбиттэрин аҕыйна.

Кырдьык, төлөйдөр даҕаны, мутудайдар даҕаны бары ыалдьар боппуруостарынан сылгы заводун дьылҕата буолар. Үгүстэр бу хаһаайыстыба оҥоруна хаалыан, ыһыллымыан баҕараллара чуолкай. Директор саха сылгыта сайдар кэскиллэҕин бэлиэтэтэ уонна саҥа тэриллиэх курдук буолан эрэр сылгы ыйытыныэк дьарыктаныахтаах национальнай компаниеҕа киирии суолун талыахха сөбүн туһунан эттэ. Өскөтүн ити национальнай компаниеҕа киирдэхтэриэ, үбүнэн-харчынан государство өйөбүлүн ылар кыах үөскүөхтээх үһү. «Сири-уоту, баайы-дуолу үлэстии туһунан боппуруос түрбат, инникитин хайдах дьаһанан олоробут диэн боппуруоһу быыаарыахтаахпыт», — диэн түмүгэр тоҥоҕолоон эттэ.

Тыл эпиит дьон үлэ, сүннүүнэн, сөптөөхтүк саҕаламмытын ыйан турар, олохтоох дьаһалта үлэтигэр бытархай итэҕэстэр баалларын бэлиэтэппиттэр. Оттон салалта бэйэтин өртүттэн административнай комиссиянан тэрийэн үлэлэппэтэҕин улахан көтүтүүнэн аахта.

Төлөй нэһилиэгэ тирэҕи булуулуу эпиитэ кирбиитигэр тиийэн кэлбитин, олохтоох дьаһалта сайдыы таба суолун көрдөөһүнэ турумматын бу мунньах, мин саная, дьиҥнэтик көрдөрдө.

С. ПОПОВ.

Оройуоннааҕы киин балыыһа рентгенолог-врача Егор Александрович Марков бу күннэргэ оҕус түбүктээхтик үлэлиир. Оройуон балыыһатын хирургическай отделениета Хатыстыга үлэлиириэн эмчиттэр олус уустук усулуобуйаҕа киирдилэр. Ол курдук, сорох эмчиттэр иккэ сириэн сылдьан уустук уонна ыарахан марылары утары охсуһаллар.

Снимокка: рентгенолог-врач Е. А. Марков.

Т. Карданевский фотота.

Саха омук конгреһа ыҥырыллар

Алтынньы 28 күнүгэр республика правительствотын мунньаҕын Президент М. Е. Николаев салайан ыытта.

Бэлиэтэ: республиканы государственнай, экономическай суверенитетын бөҕөргөтүүгэ рынок сыһыаннаһыыларын кэмигэр торут олохтоох саха омук иннинэ сайдар дьыҥдатын быыаарыы буолар диэн бэлиэтэннэ. Тыа сиригэр олох-дьаһах укулаатын, үлэ-хамнас хайысхатын тосту уларытыыга обуҥалаабыт сиэрдэрин-туомнарын, абыычайдарын, үгэстэрин, иэдьэ кэлбит культурабытын билиҥнэ олоххо табатык дьүөрэлээн сайыннарарбыт саада. Сир реформатын ыытыы, хаһаайыннааһын, бас билии көрүҥнэрин олохтоохун итиннэхэ тирэҕириэхтээх.

Хайдах дьаһанан таба суолу тутуһабыт?

— Хаһыс суолунан баран сайдарын норуот бэйиэ быыаарыныын, — диэн Президент М. Е. Николаев тоҥоҕолоон бэлиэтээтэ. Онуоха түмсэн сүбэни хомуйуур, биир саная кэлэр хайаан да саада. Ол иннитэн бу дыл ахсынньы 15—16 күннэригэр саха омук Конгреһын тэрийэн ыытарга диэн уураах ылылынна. Правительство председателин солбуйаччы Е. Г. Егоров председателлээх тэрийэр комитет составын бигэргэтилиннэ. Конгреска миэстэлэртэн сугулаан мунньаҕынан, олохтоох Сэбиэттэр сессиялараннан тыҥыырча киһи баҕыттан биир делегат талыллара көрүлүннэ. Саха омук бу түмсүүтүгэр республика таһыгар олохсуйбут сахалар бэрэстэбинтэлэрэ эмиэ ыҥырыллыахтара. Ити курдук Конгреһы бэлэмнэһиҥ, тэрийэн ыытыы боппуруостарынан республикатаабыт тэрийэр комитет дьарыктанныаҕа.

(«Саха сирэ» хаһыаттан).

● Күннээҕи темаҕа ●

Рейсэбэй автобустар сырыыларын туһунан

Хаһыат аҕаааччыларын оройуонтан кыһыҥыы кэмигэ автобустар сырыыларын туһунан ыйытыыларыгар олоҕуран биһиги корреспондеммыт оройуоннааҕы муниципальнай пассажирскай автотранспортнай предприятие салайааччыларын кытта кэпсэтэ сылдьыбыта эрээри, онуоха ситэ-хото эппэтэ ылбатаҕа, «калэр нэдиэлэҕэ билсиһэ сылдьаарыҥ» диэн буолта. Ол болдьох дьэ туолла.

Предприятие аҕыс үлэһиттээх, сүрүн соруҥунан оройуон киинин уонна нэһилиэктэри автобус сырыытынан хаччыйыы буолар. Бу күннэргэ үс автобуһуттан иккэтэ сүүрэр кыахтааҕын, оттон биир автобус сотору оройуонтан бүтүөхтээҕин ыйытыннэрэн саҕалаата предприятие экономиҕа Роман Михайлович Седалищев бу кэпсэтиибэтин.

Оройуон дьаһалтатыгар быыаччы бас бэриниэхтээх тэрилтэни авиапорка сыныарбыттар, онон пассажирдары хаччыйар иккэ эмиэ тэрилтэни авиапорт начальника Григорий Михайлович Иванов салайар. Пассажирскай предприятие үлэлээбит кылгас кэмигэр киллэрбит дохуота 113,6 тыс. солк., оттон ити үлэни толороруттан оскуота 403,1 тыһыынча солк. тэҥнэспит. Ити иннэхэ бензин сыаната үрдээбиэ оҕуста дииллэр.

Бензин сыаната сайыҥ-ытыынаабар 2,7 төгүлүнэн үрдэтэ, оройуон дотация көрбөтөҕүнэ билиэт сыаната онно сөп түбэһиннэрэн эмиэ үрдүө диэн буолар. Сайын билиэт сыаната Чакырга тиийэргэ 143, Арыылаахха диэри 176 солкуобай эбит. Ол аны, дьэ, төбө буолар. Чураччы салиэнньэтигэр сылдьар маршрутнай автобуска билиэтигэ 5 солк. төлөөн аҕаныыах курдукпут.

— Калэр нэдиэлэттэн автобустар сырыыларын саҕалыахпыт. Билиэгин үс автобустан иккэтэ эрэ рейскэ тахсыаҕа, онон оройуон киинин уонна сорох нэһилиэктэри эрэ хаччыйар кыахтаахпыт. Биирбит өрөмүөннэнэн бүттүбүнэ, дьэ, олохтоохтук үлэлиэхтээхпит. Автобус билиэттэрин, урукку курдук автовокзалга кассаҕа буолбакка, остановкаҕа суоппардарбыт бөйөлөрэ атыылыахтара, — диир Роман Михайлович. — Оройуон бюджетыттан үбүлэнэр, дьаһалта бас билиитигэр сылдьар тэрилтэ буолабыт, онон төбө кыахтаахпыт дуу, мөлтөхпүт дуу оройуоммут кыаҕын көрдөрүөх курдук.

Оройуонтан биир бастакыан рынок усулуобуйатыгар киирэн үлэлээн эрэр предприятиеҕа иннинэ үлэтигэр ситиһиилэр эрэ баҕарабыт. Төбө даҕаны уустук олоххо киирдэрбит, бэйэ-бэйэбитин ытыктаһар, истиҥник саныахтар, өйдөөбүр буоллахпытына айаммыт суола мөлдьи сырдык, тобуллаҕас буолуо.

П. СЫРОВАТСКАЙ.

Сүөһү иитиитэ—проблемалар, санаалар

Специалист наада дуо?

Алтыныыга республика үрдүнэн 11 тыһыынчаттан тахса үлэтэ суохтар регистрациаламмыттарыттан 300 кыһын пособиеннан туһанарын туһунан хаһыаттар иһитиннэрбиттэрэ.

Оттон ороһуоммутугар сыл устата 100 кыһын үлэтэ суоҕа учуоттаах сылдьыбыт. Билигин үксүлэрэ үлэнэн хаччыллыбыттар. Ол аата хаһан эрэ күдэрин эстэн кэбиһэр нэдэммит бэйэбитигэр тиийэн кэлэҕэ диэн кэбис. Бу нэдэмэ, бэйэҕэ чугаһатан эргитэ саныаттахха, эгэлгэтэ элбэх эбит.

ОЛОРТОН бирдэрэ —бэйэ талан ылбыт идэтинэн үлэ булбат буолуу. Маннык холобуру иһин аны дэбигис бэлиэр. Чо, ылан көрүк, бөҕөнэ, тыа хаһаайыстыбатын ороһуонугар, аан бастаан сүөһү иитиитин специалистара, технологтара этиннэриллэ- түбэстилэр, Аҕыйах сыллааҕыта ороһуонга 200-тэн тахса тыа хаһаайыстыбатын специалистара баалларо. Билигин итиитэн хайа туппут ааҕардара, ол эбэтэр 124 киһи, идэтинэн үлэлиир. Оттон аҥарын күрдуга —ветеринарнай специалистар. Олор да государственнай бюджеттэн ылыллыбыттарын быыытынан. Дьэ, аны онтон ураты аҕыйах специалистары көрүөҕүн: 34 инженерэй-техническай үлэһит, 10 агроном баар уонна тоноҥон-тоноҥон баара-суоҕа 12 зоотехник хаалла. Ити —коллективнай хаһаайыстыбаларга. Холобур, Эрилик Эристиин аатынан совхоз күрдүк улахан хаһаайыстыбаҕа кылаабынай зоотехникэ кытта зоотехник-селекционер эрэ штаттара хаалла. «Мүгүдай» сылгы завода ким- кылаабынай зоотехник уонна сылгыга племзоотехник штаттарын тутар. Быһата, барыа хаһаайыстыбалар биирдиилээн зоотехниктаахтар. Оттон урукку «Чураччы» совхоз хаһаайыннаах- саҥа көрүүгэр кинрбит инбилиэктэригэр баар да зоотехник суох.

Сүөһү иитиитин торуттэн быһаарар племенной үлэнэн дьарыктанар зоотехниктарбыт сарбыллыбыт уот аан бастаан түбэспиттэрэ. Зоотехник селекционер штатын билиин түөрт хаһаайыстыбаҕа тутар. Киниэхтэн да сороховтоо штат ааҕарыгар, чиппэригэр эрэ бүгүнүгүлээх - сарсыҥныгыгыаах олорон үлэлиллэр. «Зоотехник да буолаҕыаан, аны сыыппара, от чуот эрэ туһэрэбин. Үөн пускабыттан кирдиэхэ- ттэн, зоотехникы туталыг- туппаппыт диэнэр, бэйэм да бэрт саарбах баланьыаахпын. Оттон селекционер зоотехник дьиэтигэр», — диэбитэ бу сотору- таҕыта Одьулуун баһыынай хаһаайыстыбаларын ассоциациятын зоотехника М. Г. Григорьева. Дьэ ити. Хаһан эрэ хаһаайыстыбалар салайар аппараттарыгар үстүү-түөртүү зоотехниктаналлара. Билигин бу специалистар хаһыс армиялэрэ иҥнэ- сүтэн илиилэн үлэлэн бардылар. Үгүстэрэ сүөгүнүгүнэн ылаллыылар. Быһата, ким туту бу- луоҕай «Аны баһыыгай- дар биһиэхэ эрэ гнадый- баттар. Сорохтор өссө бу- катын өстөөхтөрүн кур- дук көрөөтүүлэр» диэччи- лэр билигин эҥыйда- суохтар. Кырдьык, зоотехниктары суохтоҕбат курдуктар. Баһыыгай хаһаайыстыбалара, коллективнай предприятиелэр специалистары тутуулу ночоттоохуннан эҕалаалар. Хамнастаах зоотехника, техник-осеменаторлар тутуохтааҕар сүөһүнү уу- һатыыга судургу ыыммаан оҕуһунан барары ор- дорор курдуктар.

Искусственнай сиэмэ- лээһиҥнэ сылана мараа- быта эмиэ биир тумулук тутуллар биричиинэнэн буолла. Билигин оҕус сиэмэтин биир граммаах гранулата 300 солк. тиийдэ 1 тонна азот 27 тыс. солк. буолла. «Ыраҕы иниэстэн тохтуруйэн сиэмэлээтэхпинэ 1000 солк. курдугу ороскуот туубун Калтэй ночоот диэн аҕаннутун да ылбат буоллулар биһиги салайаччыларбыт», —диэбитэ М. М. Слепцова, урукку улахан Субууруускай аатынан совхоз саҕаттан билигиэҥэ диэри үлэлии сылдьар техник-осеменатор. Бу үлэтин сэргэ бэйэтэ көрөр группа сүөгүлээх, атын да үлэлээх. Дьиэр, үтүрүмхатырым тутуллар техник-осеменатор эбэһиэ-һин аккаастаан да кабинаан сөп этэ. Сүрэҕэ батарбакка, саҕалаабыт дьыалата эрэ буолан иҥдьэ сырыттаҕа. Аны сиэмэ сакаастаммат буоллаҕына дьэ бүтэнистээхтик тохтуурутар тиийиэҕэ.

Бүтүн отделение ыраҕын искусственнай сиэмэлээһиҥкэ ылан бу кас- киллээх дьыаланы иккистээн тыыныгабыт Болугур техник-осеменатордарын аатыгар да аатталмат буолла. Старшайдара, бу үтүө бачыымы инженит-саҕаласпыт В. Н. Сазонов мунур үөнтэр тиийэн уурэйбыта быданнаава. Оччолорго үтүө сорудаах дьыаланы хаалларан эрэҕин, үлэлээх, бөҕөнүн барыы наадаааҕынан хааччыйа сатыахпыт диир биир да салайаччы ноступатэҕэ. Өйөбүл баара буоллар, Василий Николаевич бу идэ тыммыт дьыалатын быраҕыа этэ дуо? «Өйдөөбөттөр, өйөөбөттөр. Калик соҕотоҕун кэрэтэ хаалан үлэлээн көрдүм. Сайыллыыга тахсыыта түбэйиннэрэн уурайбытым. Сиэмэ да сыанатта дьоммун чаҕыйыт буолуохтайх», —диэбитэ инин иниэх сирэй көрсөн кэпсэтиибэр.

Дьиэр, болугурдар искусственнай сиэмэлээһиҥкэ маннык бэриниилэриттэн 1900—2000 кг, онтон тахса дааны үүт ыыммыта.

Көстөрүн курдук, эанна сүөһү тарде-ууба биллэр, племенной үлэ ыытыллар сирдэригэр үүтү ыаһын үрдэн испита. Хаһаайыстыбаларга сүөһүнү үүнэ, эҥэ анаан иитин балачча бэрээдэктэммитэ. Сахалыы да санаатахха, хайата ордугуй: тарде-ууба биллэр үүттээх боруода сүөһүнү ыытар-уубатар дуу эбэтэр түбэйиэх сүөһүнү талан ылах онностор дуу? «Биһиги сүөһүлэрбит ханнык боруодалара биллибэччэ барда. Көрдоххо эрэ кутас эриэннэр, быһыы-таһаа диэн туох да суох. Ылахтарбыт диэхтээн бороскуттан эрэ мэнэй- ҕэ. Бу племенной үлэ суоҕуттан», — диир бэйэтэ зоотехник идэлээх, билигин совхоз экономиҕэ К. К. Павлуцкай. Оттон эмиэ зоотехник, биир бастакынан баһыыгай хаһаайыстыбаны тэриппит Хахыйахтан сылдьар М. М. Седалищев: «Туох да племенной үлэ суох. Бэйэм аҕыйах тиэтэйбин учуоттаабыта буолабын. Оҕуһунан буоһатабыт» — диэн биллиэр.

Племенной үлэ хаалыыта сүөһү иитиитин технологтарын производствоттан туоратыыны кытта быһаччы сибээстээх. Үлэ суох буолуоҕуо маннык идэлээх дьоҥҥо буолаары буолан тыа хаһаайыстыбатыгар сайдар ороһуоҥка?!

—Баһыыгайдарга дьэ опыт атастаһа кэлэллэрэ. Үүкэ малын хаалыылаахтар ахсаннарыгар сылдьар «Чураччы» совхозка 175 сүөһүгэ хонтуруоллуур тиэргэн киллибитэ. 1988 сылаахха биир тиэйиттэн ортотунан 983 кг үүт ыаммыта, нөҥүө сылыгар ити төрдүгэр хайыы-үйэ 1556 кг тиэрдиллибитэ.

Сыралаах үлэ түмүгэр ороһуон биир ыаҕастан үүтү ылыыга арто кордоруута ити кэмнэ 1471 кг тиэрдиллибитэ. Оттон Карл Маркс аатынан, «Мыҥдаҕаайы» совхозтар уонна Толоонго отделениетын хонтуруоллуур тиэ- ҥэриттэн 1989 сылдаахха дьаҥ тиэйиэн хонтуруоллуур иннэ тиэргэн баара. Итиннэ турар 178 тиэ- ҥэриттэн хас биирдиилэриттэн сыл устата 1900 кг үрүҥ илгэ ылыллыбыта. Нөҥүө сылыгар кордоруу итиитэн өссө ньоччу буолбута. Тарде-ууба биллэр сүөһү ыах сүөһү ахсаанын 69.8 бырааҥынын ылара. Оттон ити ороһуон үрдүнэн 33 эрэ бырыһыан этэ.

Специалистар, техник осеменатордар сыралаах үлэлэриэн ороһуоҥка тарде-ууба биллэр удьуордаах сүөһү ахсаана 4443 төбөҕө тиэрдиллибита. Итиччэ сүөһүгэ племенной хаартыска толоруллара. Ороһуон үрдүнэн ыллахха, ити сэмэй курдугун иһин, бу үлэҕэ ылсыбыт сирдэриэр нордоруулэр лаппа үрдүктэрэ. Холобур, искусственнай сиэмэлээһиҥнэ биир бастакынан киирбит, плем-фермалаах Толоонго сүөһү үөрүн 76.8 бырыһыанын аналлаах племенной учуот ыытыллара. Толоонго сүөһү 65 бырыһыана учуоттаах- тара. Бу отделениеларга сыл устата биир ыаҕастан туһаммаҕынан 1909 уонна 2060 кг үүт ыаммыта. Толоонго ороһуон сүөсүйүттэрин көрсүһүүлэрэ тэриллэрэ, аат аатаан ыраахтан чугастан

Эҕэрдэлиибит!

Күнү бүтэр идэлээхтэрин, Кытаанах «Ньургуйаана» дьаһыла-садын коллективын, норуот үөрэҕиригэр ороһуоннаах- ҕы управлениета, учууталлар идэлээх союзтара «Тыа сиринээҕи оҕо сада—92» республикатаах- ҕы конкурска иккис миэстэни ылбытынан, үөрэн, астынан туран, эҕэрдэлиллэр. Айымньылаах үлэни, дьолу-соргуну, үлэҕэ өссө үрдүк ситиһиилэри баҕараллар.

Республика тыа сиринээҕи ороһуоннарыгар баар оскуолаҕа киирэн иннинээҕи саастаах оҕолор тэриллэлэрин конкурсун түмүктүүр түүнэҕэ аспыт ыйы 27 күнүгэр Дьокуускай куораттаа буолан аста. Онно сүүрбэ- чэ оҕо садыттан сүүмэрдэнэн бастыҥтан-бастыҥ 7 коллектив күрэстэстэ. Биһиэхэ ороһуоҥка конкурс бастакы түүнүмэҕэр бастаабыт «Ньургуйаана» дьаһыла-сад (Кытаанах) үлэһиттэрэ: сэбиэдиссэй Софья Николаевна Сороокоумова, иитээччи Оксана Егоровна Пономарева уонна тореппүт Евдокия Ивановна Сивридорова кыттан кэлэллэр.

Конкурска оҕо тэриллэлэрин үлэлэрин-хамнастарын көрүү биэс хайысхаҕа кыттыллыта: бастакынан, оҕо доруобуйатын арааччылаах- ыны, харыстаах- ыны сырдатыы, иккиэннэн, иитэр-үөрэтэр үлэ саҥа ньымаларын көрдөөһүн, үсүһүнэн, тореппүт үлэтин саҥа хайысхаларын көрдоруу, төрдүһүнэн, норуот педагогикатын оҕону иитиигэ туһаныы, түмүкпэ саха төрүт культуратын сайыннарыы. Тоҥуулуттан (Мэҥэ-Хаҥалас) сылдьар «Олимпионик» оҕо сада ордук үчүгэйдэрэ, иитээччи- лэрбит үлэлэрин-хамнастарын барыларыгар ордук ааҕыллыбыттар. Дьэ маннык- тар, ордук сылаах, олгом үүттээх боруода сүөһүлэр, наадалар. Билигин төрүттэрэ-уустара биллэр оҕустарыанан буолаттыы олус маасҥабай буолла. Калик өйдөөхүнүт эрэлэ- ри, племенной үлэни хатаан соргуларга эмиэ биримэ наада буолуо. *Оттон* билигин баары, ити- гэ туппуту харыстыахтаах этибит.

Кини туустаах үлэтигэр этэрэ элбэх. Онта үксэ санаа түүлэлэх. Туохханнык иннинэ, племенной үлэҕэ республиканан саҥа сокуон ылыллыах тиэҥа хойутаабытын этар. Үбүлээһин хайдах хайысхалаах- ара биллибэтэ эмиэ мунчаардар. «Маннык үлүгэр балаһыанньалам- ыыпаппыт бары билэ-көрө олороллор. Туруорсуу да баар. Ороһуон дьаһалтата оттон ордук тугу оҥоруой. Республиканы кэтэһэбит», —диир Елизавета Александровна.

Оннук тирэхтээх, сокуоннаах бэрт бөҕө буолуо этэ эрээри, дьиэр, ону кэтэспэккэ «миэстэтигэр сорох дьаһаалы ылар- быт ордук. Билигин зоотехниктары аҕаайыстыбалар, көрүүгэриттэн тутулуга суох, хайа баҕарар үлэлэтэр кыахтаахтар. Муус саатар, нэйилиэккэ биири. Сүөһү иитиитин тэрдүн-төбөтүн быһаарар специалистар суох буоланнар, билигин ити уонунан сылларга ситиһиллибити да харыстаан хаалларар кыахпытыттан малыйэрэ олороттар. Сатаатар, тэрдэ-уубаа биллэр удьуордаах сүөһүбүтүн аҥаны кытта булкуйуумуох баар этэ.

Оттон специалистар бэйэлэрэ, биир-биэс тыыс суох «боринэн», ниэн сүөһэн тоҥуйбэттэн тарҕастыыллара, идэлэриттэн үлэлиирдэ ситэриэхтэрэ сүөпүтэ буолуо дуо? Саарбахтыыбыт. Кипилэри, нардыыр, хамнас кырата, ветеринарнай сулуусна эрэ государственнай үбүлээһиннэ ылыллыбыта улаханнык мунаардар. Калик «ыыһамматтар, биһиэхэ эрэ наадыйбаттар» диэн санаа баһыйыа диэн дьиксинэбин. Ол быыһыгар баһыыгай хаһаайыстыбаларга үөрэх-кеҥэ барбыттар эмиэ суох буолбаттахтар. Икки сыарыынас ардыгар тэбэтэннэ сылдьыахтаҕар- оннуга эмиэ да ордукка дылы, биирдэ саныаан көрдөөххе.

Хаһаайыннааһын ханнык да көрүүгэ талбыт иһин, хаһаайыстыба олоҕу кытта тэҥнэ сайыннаҕына эрэ тулуйтаһыа. Оттон тыа хаһаайыстыбатын ороһуона баар-суох бэйэлэ-дуолун—сүөһүтүн ууһатыыга ыыпаҥы оҕуһунан саҥарыыы курдук хаалбыт ньымаҕа тоҥүүтэ кэхтин балаҥтэ буолбатах дуо? «Атын буоллар, баһыыгайдар биһигинн, специалистары, уу- [illegible] эйиэхэ сылдьыа этилэр», — диэбита Е. А. Никонова. Кырдьык, племенной үлэ кэлин хайаан да оҥо тутуллар буолуо. Оттон билигин искусственнай сиэмэлээһин ордугун саналыы төхтүрүйэн агитациллыы сатыыбыт. Бүтүн буолбатаҕына сарсын хаһаайын байарым-тайарым, сайдарым туһа диэтэҕинэ, специалистарга ааҕыыта, үчүгэй эрэ ыыхтары иитэргэ дьулуһуо.

Үрдүк кылаастаах боруода сүөһүлэрэ иитиинэн, ууһатыыынан аҥаан дьарыгырар специалистары, производство технологтарын көйгөтүтүмүөбүн. Бу идэҕэ харыстабыллаахтык сыыһаннаһыаҕын. Билигин хаһаайыстыбалары кытта дуогабардаһан үөрэҕэ сылдьар стипендиаттар бу идэлэргэ эмиэ баллар. Киниилэр дьыҥаларын эмиэ саныахха.

Быһата, бу боппуруоһу сыта-тура сыаналанан көрөр сөп. «Өлбүт ыччым үүттэх этэ» диэбит киһи курдук буолумуоҕун. Маннык ураты наадалаах дьыалаҕа өйдөөхтүк-тойдоохтук сыыһаннаһыаҕыт.

С. СМИРНИКОВА.

ИИТЭЭЧЧИЛЭРБИТ СИТИҺИИЛЭРЭ

Республика ньургуйаана- ҕы оскуолаҕа киирэн иннинээҕи саастаах оҕолор отделларын начальника.

ТӨЛКӨ

Дьахталларга аналлаах таһаарыы

Саҥа хаһыатынан, күнду дьүөгэлэр!

Күнду дьүөгэлэрбит — Чурапчы дьахталлара!

Ороҕуоннаабы «Саҥа олох» хаһыат ыччат тахсар анардастыы дьахталлар олохторуттан-дьаһахтарыттан, проблемаларыттан дьарыктанар «Төлкө» диэн аналлаах хаһыаты (бөлөҺөнү) үөлэтэргэ быһаарыммыт.

Периодическай бэчээккэ сурутуу сыаната балысханнык ыраах, ыаллар үгүс сурутуулаах-тан аккаастанарга күһэлиннилэр, онон бэйэ наадалаабын кэмигэр ситэн ааҕар уустуурда. Итиннэхэ эһиэхэ биһиги хаһыаппыт көмөлөһүөҕэ — дьахталларга туһаннаах саҥа ураахтары, сөкуоннары, ороҕуоннга ылыллар дьаһаллары утумнаахтык кэпсээн, билиҥнэрэн иннэхпит.

Бэйэбит кыһалҕабытын бэйэбит быһаарыахтаахпыт. Онуоха проблемалары аһаҕастык туруоруу, сүбэлэһии, ис дуоһаттан кэпсэтии көмөлөһүөҕэ. Дьахтар, ыал ийэтэ сүбэни-аманы кэмигэр ылбакка кыһалҕаҕа кыайтаран, саҥаата улаханнык түстэҕинэ дьиэ кэргэн да олоҕо-дьаһаҕа айманыан сөп. Онон «Төлкө» иккис сүрүн соругунан дьахтар проблемаларын хаһыатынан туруорсуу, боппуруостары тула кэпсэтии, сүбэнэн быһаарыы, саҥаа атастаһыыта буолар.

Оҕону иитии, дьиэни-уоту көрүү-хараймы бырдыгыттан дьахтар ытык анала. Итиннэ умнуу биһиги үчүгэйгэ тиэрдиэ суоҕа. Норуот оҕону иитэр педагогиканы тилиннэриэххэ дии саныыбыт, ол иһин үлэ былаанын оҥоһуннубут. Оны сайыннарыыга, өссө ордук диринг ис хоһоонноон биэриигэ эйиги, дьахталлар, бэйэҥит көмөҕүтүн күүтэбит. Саха дьахтарын уобараба биһиги өйбүтүгэр үйүн уу долгун суһуоҕу, намыын, сэмэй буолуулуу, тупсаҕай киһи-күүһү кытта быстыспат ситиммэх. Биһиги дьахталларга итиннэ биирдэстэрэ да хаалбата диир баҥыы буолуо. Чурапчы дьахталлара уус тарбахтарыттан киэнник биллэллэр, национальнай таҥаны тигиигэ республикаҕа бастыҥнар кэккэлэригэр сылдьаллар. Иэримэ дьиэ иччигэс саҥаалаах ийэлэрэ, холобурга сылдьар ыаллар да элбэхтэр. Онон биһиги оҕону иитиигэ, дьиэни-уоту тутан олоруурга бэйэ-бэйэбититтэн элбэхтэ үөрэнэхпитин сөп.

Уон иһин уон аны туе-туһунан кыһалҕалаах, мунаарар боппуруостаах. Оны биля, быһаартара охсуоҕу сороҕор биримэ тиийбэт. Ардыгар киэмтэн ыйытыаҕы билбэппит, о. д. а. биричиинэлэриттэн бэйэбитигэр сөпөрдөн ылдьа сылдьыбыт. «Төлкө» эһиэхэ үтүө көмөлөһүүчү буолуон баҕарабыт: ыйытын, төһө ыалдьарбытынан, билэрбитинэн, туһаннаах органнартан да ыйыталаһан эппиэттиэхпит.

Нэһилиэктэр ахсын дьахталлар комитеттара үлэлиллэр, киниилэр сонуннарын эһиэхэ тириэрдэн иннэхпит. Саллаат оҕолоох ийэлэр комитеттара бу үлэттэн эмиэ туора туруо суоҕа. Оҥоору аныыыттан, сибэккини үүнэриттэн саҕалаан дьахтар интэриэһиргиир боппуруоһа олус элбэх, киэҥ. Хаһыаппыт ирдэстэтэ төһө да кыратын иһин, эһиэхэ ордук наадалаах ортүн хабарга дьулуһуохпут.

Эйгиттэн, ааҕаччыларбыттан, элбэх суругу күүтэбит. Олору «Саҥа олох» редакциятын эбэтэр ороҕуоннаабы дьаһалта иннэн үлэлиир дьахталлары кытта үлэҕэ отдел аадырыстарыгар «Төлкө» диэн бэлиэтээн ыытаргытыгар көрдөһөбүт. Син атын хаһыаттарга курдук, аанкытын-суолгутун, аадырыскытын толору суруйуҥ.

Т. КАРПОВА,
хаһыат общественнай редактора.

Кэмигэр туһаннаран иһиэххэ

Бу дьыл муус устар 1 күнүттэн Саха Республикатын Президенэ М. Е. Николаев «Дьиэ кэргэни социальнай көмүскэһии, иһин уонна оҕону харыстаһын дьаһалларын туһунан» Ыйаара олоххо киллэрилиэр. Ити сыалга анаан биһиги ороҕуоммутугар 5 мөл. 418 тыһ. солк. көрүллүбүтэ. Итиҥ кырата суох үп хайдах-туох туһанылларын туһаннаахтар барыы интэриэһиргиир буолуохтаахтар.

Түөртэн элбэх оҕолоох ыалга хас оҕотун ахсын 1000 солкуобай кэмэйдээх көмө оҥоһуллуна. Итиннэн барыта 496 ыал туһанна. Ол 2 мөл. 185 тыһ. солк. тэҥнэстэ. Маннык көмө үлэлиир, оскуоланы бүтэрбит оҕолорго, киниилэр сонуннай саастарын туола да илик буоллахтарына, бэриллибэт. Холобур, IX кылаас кэнниттэн оҕо профтехучилищеҕа үөрэҕэ барбыт буоллаҕына, кини толору государственнай хааччыйыыга сылдьарыгар, итинник көмө оҥоһуллубат.

Бу ыарахан кэмиэ ордук уустук балаһыанньаҕа элбэх ыыра оҕолоох ыал түбэстэ. Киниилэргэ анардас оттук мас сыанатын төлөбүрүн 50 бырыһыан чэпчэтиигэ анаан 1 мөл. 605 тыһ. солк. аннана. Бу үп, иһиттэххэ төһө да элбэх курдугун иһин, билиигэ сыаҕаҕа дуоһа суох.

Саҥа ыал буолбут 30-гар диэри саастаах кэргэнниилэргэ республика Президенин Ыйаарыгар 10 тыһ. солк. кэмэйдээх бир биримэлээх көмө оҥоһуллара быһаарыллыбыта. Бу чэпчэтиигэ биһиги ороҕуоммутугар 55 эдэр ыал туһанан, барыта 550 тыһ. солк. кредит-пособие ылыллар.

Ороҕуоннга барыта 26 төгүрүк туллайах оҕо баар. Киниилэргэ уопсайа 52 тыһ. солк. көмө оҥоһуллуна. Сыл үһүс кварталын түмүгүнэн ороҕуон үрдүнэн 110 ибэлиит оҕо баара. Киниилэр ВТЭК-тэн ыспыраапкалаах буоллахтарына, эмиэ материальнай көмө оҥоһуллар. Ол курдук, 92 тыһ. солк. туланыллыына. Ол эрээри итиҥ харчыгар киниилэр барыы сүрүн наадыыларын сабаҕа тупханнын, истиҥ-иһирэх иэйиини сүрэхтэриттэр инэрбэккин. Маныаха тулалыыр дьон барыы кыһаныахтаахпыт.

Бу чэпчэтиилэри кэмитэр туһаннарыыга олохтоох Сэбиэттэр дьаһалталар оруоллара улахан. Холобур, эдэр ыах дьиэ туттарыгар анаан бырыһыана суох кредит ылар быраабтаахтар. Министерствоттан үбүлэһии олус кыра буолан, биһиги ону туһаннарбакка олоробут. Субу күнүгэр үп боппуруоһа быһаарылыннаҕына, олохтоох дьаһалталаттан быһаарыахпыт. Сорох сирдэргэ маныаха суолта биэрбэт, дьон кыһалҕатын өйдөөбөт курдук сыһыаннаһаллар. Ол курдук, Хайахсыкка 13 элбэх оҕолоох ыалга 55 тыһ. солк. уонна 1 туллаайах оҕолоох 2 тыһ. солк. көмө оҥоһуллубут, онтон атын суох. Көмөҕө наадыйаччылар испиэктэрин оҥорон түөрүйэ ситэтэ суоҕуттан дьон анаммыт комоҥу кэмигэр ылбаттар.

Сорох сирдэргэ Сокуону токурутан өйдөөһүн чахчылара да баалларын. Холобур, дьахтар 45 саһын туолан пенсиҥа таҕыста да, үлэттэн уурайыахтаҕын курдук саныыллар уонна онно күһэйэллэр. Итиҥ Сокуону куруубайдык кэһии буолар. Ийэ пенсиятын ылыыла үлэлиигэ Сокуонунан көрүллүбүт быраабтаах.

Дьахталлар социальнай көмүскэллээх буолуулларын боппуруоһунан кэнилиэктэрдээҕи дьахтар комитеттара күүскэ, ылсан дьарыктаныахтарын наада. Онон комитеттар председателлэрэ, кини чиэннэрэ дьахталларга сыһыаннаах Сокуоннары, ураахтары билсиһэн, үөрэтэн иһэллэригэр бэлэмнэнэбит.

З. МАКАРОВА.
дьахталлар ороҕуоннаабы комитеттарын председателэ.

Ыйытыҥ — эппиэттиибит

Мин ыныһыы быйыл сайын Дьокуускай куораттан кэнсэн оҕоломмута. Киниэн кытта оҕоломмут куорат дьахталларыгар бальыһаттан тахсалларыгар оҕолоругар босхо таҥас биэрбиттэр. Мин ыыспар дойдутуттан тахсан ылаар диэн биэрбэтэхтэр. Маҥтан да баччаагыта диэрэ ыла илиилит? Маны ким быһаарый?

М. Григорьева.

Эппиэттиир ороҕуон дьаһалтатын дьахталлары кытта үлэҕэ отделын специалиста Т. П. КАРПОВА:

— Саҥа төрөөбүт оҕолорго бальыһаттан тахсалларыгар анаан сыл саҕаланыытыгар ороҕуоннга 158 тыһ. солк. бэриллибитэ. Оччолорго биирдии комплект сыаната 300 солк. этэ. Харчы ороҕуоннаабы кэнсэ бухгалтериятыгар кварталларыттан көһөрүллүбүтэ. Эмчиттэр косыут харчыны тута туһанан комплектары ылан уруммуттара. Онтон сыана мараан (биир комплект сыаната 625 солк. тиийбэтэ) хаалбыта. Онон комплект тиийбэккэ от ыйыгар оҕоломмут ийэлэргэ испыраапкалары эрэ биэрбиттэрэ. Саҥа төрөөбүт 322 оҕоттон ити таҥаһы 294 оҕо ылбыта. Биһиги сыл бүтэһигэр тиийэр-тиийбэт таҥас баар. 1993 сыллаабы таҥаска биирдии комплекты 3000 солкуобайынан сыаналаан 1 мөл. 350 тыһ. солк. смета оҥордубут. Таҥас ылбатах ийэлэр балыһаттан тахсаат, туһаннаах сельсоветтарыгар, дьахтар комитетыгар биллэриэхтэрин наада, оччоҕо эрэ көмө оҥоһуллуон сөп.

Одьулуунаабы 13 № дээх профессиональнай-техническай училище биологияҕа преподавателэ Российскай Федерация профтех-үөрэхтээһинин түөкүнэ Анна Афанасьевна Никифорова бу училищеҕа айымньылаахтык үлэлиир дьоҥҥон биирдэстэрэ. Кини сахалыы ниэ куруһуогун хаһыс да сылын салайар. Үөрэнээччиларэ Анна Афанасьевна куруһуогар олус сөбүлээн дьарыктаналлар.

Снимокка: А. А. Никифорова куруһуок занятиетын иэнигэр.

Т. Кордашевскай фотота.

Кэргэнтэ, алаҥа дьиэҕэ үөрүүнү үксэтэр, эрэли үөскэтэр киһиэн оҕо буолар. Кини ыарытыйдаҕына, эрэйгэ түбэстэҕинэ, куһаҕаҥна умньанан бардаҕына, ийэ, аҕа аймаар, сүрэхтэрэ ханнынан ытыар. Биһиги тулабытыгар да итинник кыһалҕаҕа түбэспиттэр суох буолбатахтар. Онон «Толкобүтүгэр» «Оҕом — сүрэҕим чопчута» диэн дьиэ кэргэнтэ оҕону иитиигэ аналлаах рубриканы аһабыт. Кыһалҕаҕа түбэспиттэргэ үтүө дуоһаҕытынан күүс-көмө буолуу диэн оҕо иитиигэ идэтийбэт үлэлээччилэри, төрөппүттэри уонна да атын ким маныаха чугас сүрэхтээҕи ыытарабыт.

x x x

ОҔОМ — СҮРЭҒИМ ЧОПЧУТА

Андрей 13 саастаҕар оскуолаҕа үөрэҕэ барартан кыккыраччы аккаастаммыта. Кылаабын салайаччыта, сельсоветтан, төрөппүттэрэ үлэлиир сириттэн, ораас комиссиятан представителлэр кэлэн оҕону кытта кэпсэтэ сылдьыбыттэрэ. Кини туохтан маныыра тиийбитин эпитэҕэ. Сылдар ааһан иһаллар. Кини быстах үлэлии-үлэлии тохтуур. Ханиыл да идэтэ суох. Ахсыс кылаабы бүтэрбэтэх юнан хаккаа үөрэҕин салгыыр. Төрөппүттэрэ тугу да гынныахтарын билбэттэр. Киниилэргэ тугунан көмөлөһүөххэ?

x x x

Биһиги бу төрөппүттэрэ да, оҕолор да заттарын заттыыры наадалааҕынан аахпаппыт, киниилэр үтүөтэн сорохторо эрэ. Маннык түбэлтэ ороҕуонга аҥыйаҕа суоҕун барыбыт билэр буолуохтаахпыт. Онон эйиги сүбэлиир сурунтаргытын күүтэбит.

Андрей ханнык да кылааска сылдьыбатаҕын, ханнык да идэтэ суох, ахсыс кылааһы бүтэрбэтэх юнан хаккаа үөрэҕин салгыай? Андрейга тугу сүбэлиэххэ сөбүй?

Биһиги юнитээҕэр эссе кыра саастаах оҕолор үөрэммэккэ олороллор.

Литературнай МУННУК

«Миэ мунутаан сылдьар мунур үөнэм, олоҕум, араҕа, биир нэлэмэн алаҕы наҥыллык туораабын быһыылаах. Алаҕым чуумпу чараҥнарын, дириҥ чүөмпэлэрин, күөллэрин тумна-тумна айаннаан иҥэр курдукпун», — диир автор бэйэтин туһунан этэриэр. Кырдьык, бүгүн биллиҥиннэрэр авторбыт Николай Дмитриевич Дьячковскай төрөөбүт үөскээбит түөлбэтит тэн тэлэһийбэтэх, наар Чурапчыта олорон үлэлээбит, тиэргэн тэриллэн, күөх буруону уноардыбыт киһи. Ол эрээри күүс-уох төрөөбүт төрүт буортан сиҥис-мутук тардан сириэдийэр дириҥнэрэ кырдьык эа.

Николай Дьячковскай нс кинрбах, сэмэй, толкуйдатар хоһоонноро аҕаарчыларын булуохтарыгар эрэнэбит.

Хоһоннорум—оҕолорум

Этэлгэ баҕаҥым сыысчаана
Мин хоһоонуом буолуохтаах.
Эрэйим, үлэм кыыгчаана
Кини тыаннаах хаалыахтаах.

Мунгнаан муспут тойугум
Туох эрэ туһаҕа таҕыстар.
Алҕаска, баҕар, алгыһым
Суоҕунан аҕаарчым батыстар.

Эриллимэ, эриэн саная

Саныахтаах саная былыта
Саба сүүрэн тахсыма.
Чыскыйар тыомпы сата,
Эпиин курдат охсума.

Этнгинн сааллан ньиргийэн,
Олоҕум чуумпутун аймаама,
Чаҕыллар уотунан нурбуулаан,
Уйаҕас дуҥабын куттаама.

Күнү күөнтэн, сабардаан,
Харанаҕа мунаарыма,
Харабыллыы хаайа маҥаан,
Хардыыбын аҕа турума.

Ныриҥэс хабраан этиитин,
Үөһэттэн миэхэ сэаллыма,
Куурда-хатарда эмэргэ
Эрэнимэ, эриэн саная.

Эргиллибэтэр ханнык

Эстиилаах, өлүүлээх олоҕу,
Уо, ама, биллим дии уой оро,
Тумнар, арыылыыр сороҕу,
Атыны сор суоллуур, бу тоҕо?

Отохтүүн, буруолуун эстибит
Биир ыал кырата буоллабын,
Мин эмиэ иэдэйиэ түбэспит
Дьоскуое Миэтэрэн уолаабын.

Аччыгыйы аҥа түөн,
Тоҥору эмиэ тулуйан,
Оттон-маспан тутуһан,
Оҕонньор буоларга тиийдэҕим.

Сутуканан-отуунан аҥыыр
Сүт курааны сатыыллыыр...
Ол эмиэ эргийиэ диэтэххэ,
Эчи, ыарын сүрэхха.

Холу-бууту кыайбанка,
Хоргуйан өлүөҕүм диэтэххэ,
Ыарахан буолсу туоааахха,
Кырдьан олорон эттэххэ.

ОКОНЕШНИКОВ ЕГОР НИКОЛАЕВИЧ

Ыарахан ыарыы бу дьыл сэтиннби 2 күнүгэр Аҕа дойдуну көмүскүүр сэриилэспит ветераныа, Москва, Ленинград, куораттар оборонналарын биир мотивнай хаттыыгаҕын, Ленин куоратын блокадатыгар 433 суукка устата хорсуйбуук охсуспут, Аҕа дойду сэриитин бастакы, Албан аат үүнүс степеннэрдээх орденнарын, сэттэ бойобуой медаллар кавалердарын, колхозтай тутуу ветераныа Оконешников Егор Николаевичы биһиги кэккэбититтэн ылдьа барда.

Е. Н. Оконешников 1918 сылдаахха ыам ыйыгар биһиги өрөйуоммутугар Таҥда-Бахсыга төрөөбүтэ. Кыра эрдэҕиттэн ас-таҥас кэмчитин, олох ааас-кыаҕырдыгарын билэн улаатыбыта. Кини 1936 сылдаахха Белоруусскай 4 кылаастаах оскуолатын бүтэрбитэ. Ол кэнниттэн салгыы кыайан үөрэнэтэҕэ, колхоз үлэҕэ буолбута. Салайар үлэҕэ дьоҕурдаах, үлэҕит уолу дьоно-сэргэтэ бастаан үүт-табаарыгай ферма сэбиэдиссэйинэн, кэлин хонуу бригэдьиринэн ананаллыыллар.

Аҕа дойдуну көмүс күүр сэриилэспиттэрин сылтарыы, 1941 сыл атырдьах ыйыгар бастакы ыытыллыбыта Егор Николаевич армияҕа барбыта. Кини Никиэ-Удинскайга кавалерийскай частаа үөрэнэн баран, 93-с стрелковай дивизия составыгар киирсэн Москва оборонатыгар тиийбитэ. Серпухов оройуонун Юхнов станцыа туһаайыытыгар уоттаах сэриигэ бастакы бойобуой сурахтаныыта ылбыта. Онтон сулуспалыыр дивизията Тула диэки бырааҥыллыбыта. Итиитэн салгыы 510-с стрелковай полк составыгар киирсэн Ладожскай күөлүнэн Ленинграды блокадаттан босхолоһо барбыта.

Егор Николаевич үстэ улаханнык бааһыран госпиталыга сыппыта. 1943 сыл сэтиннби 7 күнүгэр хаҥас атаҕын сототу-эр бааһырбыта. Үтүөрүн 964-с стрелковай полкаҕа ыытыллыбыта. Пушкино куорат туһаайыытыгар иккис кирбиигэ киирбитэ.

Хорсун сэриһит 1944 сыл атырдьах ыйыгар төрөөбүт дойдутун бүлбута. Кэлэҥ даҕаны бөдөҥсүйбүт Маленков аатынан колхозка хонуу бригэдьиринэн үлэлээбиттэн барбыта. Кэлин ыар бааһырыылара охсон, ыарыы үлэҕэ барааҥа туһэлиитэ. Кытаанах, күндү балыыһаларыгар хас да сыл завхозтаабыта.

Биирдэ үөскээбит, үлэлээбит, булкуспут табаарыспыт Егор Николаевич Оконешников сырдык мөрсүөнүн хаһан да умнуохпут суоҕа.

Табаарыстара.

Тапталлаах аҕабыт, эбэбит, хос эбэ, аймахпыт Аҕа дойдуну көмүскүүр сэриилэспит ветерана, Москва уонна Ленинград оборонналарын кыттыылаахаҕа, сэриилэ бастакы группалаах инбалинтэ, Аҕа дойду сэриитин бастакы, Аҥаан аат иккис степеннэрдээх орденнарын, сэттэ бойобуой медаль кавалера

ОКОНЕШНИКОВ Егор Николаевич

ыарахан ыарыытын олбүүгүн, дириҥник кутуйбан туран, барыы дьоҕоторугар, табаарыстарыгар, биирдэ үөскээбит, үөскээбит дьоҥуттар биллэрэбит.

Оҕолоро, сиэннэрэ, хос сиэнэ, кийиитэ, аймахтара: Ермолаевтар, Максимовтар, Местниковтар, Тролуковтар, Парфеновтар, Решетниковтар, Оконешниковтар, Филиповтар.

Оконешников Егор Николаевич олбүүгүнэн оҕолоругар, сиэннэриэрэ, аймахтарыгар дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—ыкса ыаллара Алексеевтар, Поповтар, Аммосовтар;

—кыргыттарыгар Александра уонна Варвара Егоровна Оконешниковаларга райпо быробыллыаннаата, эргиэн үлэһиттэрин профсоюзун райкома;

—уолтар Оконешников Василий Егорович ка өрөмүөннүүр-техническай предприятие коллектива;

—Кытаанах сельскай Сэбиэтэ, олохтоох дьаһалтата.

Үлэ ветерана

ТОЛСТОУХОВ Дмитрий Федотович

олбүүгүнэн кэргэттэриттэр, оҕолоругар дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр:

—ыныһыгар Никонова Федора Дмитриевнаҕа Хадаардааҥы детсад коллектива;

—эмиэ киниэхэ Хадаартан аймахтара Никоновтар;

—кыаһыгар Толстоухова Наталья Дмитриевнаҕа оройуоннааҕы сэлиэнньиадзор кэнсиэ коллектива;

—кыыһыгар Толстоухова Надежда Дмитриевнаҕа Болтоноотоохоо детсадка биирдэ үлэлиир дьоҕоҕолоох;

—кыыһыгар «Мичил» детсад интэриэннитигэр Толстоухова Мария Дмитриевнаҕа норуот үөрүйиитин оройуоннааҕы управлениета, учууталлар профсоюзтарын райкома.

Үлэ ветерана

МАКАРОВ Семен Трофимович

олбүүгүнэн кутурҕаннарын тиэрдэллэр,

—ыныһыгар бухгалтер Макарова Марфа Семеновнаҕа оройуоннааҕы кинн бальыыһа коллектива, профкома;

—кыыһыгар ыыаабынай бухгалтер Хоютанова Полина Семеновнаҕа лесопункт администрацията, профкома;

—уруут ыыаабынай бухгалтерынан үлэлии сылдьыбыт тэриллэтин—оройуоннааҕы кинн бальыыһа коллектива.

«ХОТУН ДАЛБАР»—САҺА КУЛУУП

«Чаран» культурнай-информационнай, этнографическай кинигэ «Хотун Далбар» диэн Чурапчы сэлиэнньэтин дьахталларын түөлэр кулууп аҥыллыытын оройуон биллиилээх уус тарбахтааҕа Акулина Ильинична Ноговицына уот оттон, айах тутан алҕаата. Оттон эмблематын «Хотун Далбар» президиум дьахталлар оройуоннааҕы сэбиэттэрин председателэ Зоя Иннокентьевна Макарова уонна кулуун хаһаайката Елена Александровна Поспникова астылар.

Кулуун иннинэ «Эдэр кийиэлэр» (салайаччы В. К. Атласова), «Иистэнэ үөрэнии» (Д. Т. Фомина), «Сибэкки үүнүнэрэччилэр» (Л. Д. Барашкова), «Эргэ таҥаһы туһаҕа таһаарыы» (Э. В. Григорьева), «Сахалыы таҥас» (А. Н. Ноговицына) уонна «Оҕуруотчуттар» диэн түмсүүлэр улаханнык үөрэтэ, эдэр ыраахыттар Варя Пудова уонна Валентина Манасытова нарын куоластара эмиэ хайдаанна.

Сибэкки ситэрэн кулуун хаһаайката ыалдьыттары арыылаах саламаатынан күндүлэтэ.

З. МАКАРОВА,
«Хотун Далбар» кулуун президиэнэ.

Харанга күрүг наҕас, арҕаһыгар кыра үрүгнэх, ыллгас үмүрүк муостаах тиэнэ киирэр уулаах тыҥаҕас хотонуттар икки хоммо баран арҥаа Ньидьили баанньатыгар алтыныы 23 күнүттэн сүттэ. Ким көрбүт, биилбит Чурапчы с. Юбилейнай уул 20-тигэр Платонов Юрий Григорьевичка биллэриэ. Тел.: 21-253.

x x x

Күрүг маҥан, маҕыгаҕар соҕус кылгас муостаах, хонгхочоҕун үрдүнэн хонуру охсуллубут курдук куоҕахтаах, намыһах саха боруодата тиэнэ киирэр атыыр оҕуһу сүтэрдибит. Ким туппут Марадаайы бөһүөлэгэр Пермяков Петр Ивановичка биллэрэ-титигэр көрдөһөбүт.

x x x

Тиэнэ соҕус сүттэ. Дьуҥнэ, кэтит кугас саадьаай, буута, холо үрүкнэр, ойоҕоҺо ойуутэ суох кугас, сирайэ урааннаахтаах, ыаннньо кугас, муоҺа аанньиилээх, ангар кулгааҕар тавролаах. Ким булларбыкка төлөбүрдээх. Аадырыым: Уһун Күөл, Винокурова Мария Прокопьевна. Тел.: 23-235.

x x x

Кытархай кугас, туора оҕурду муостаах, сүүнэ, сирэйи маҥан, ачыкылаах курдук, хонгхочоҕун үрдүнэн үс мунуктаах маҥаннаах, кутуруга ангарыттан аллараа өрө, өрөөгө маҥан аттаммыт соҕус тыҥаҕас сүттэ. Итэ сүөҺүнү көрбүттэр үлэ чаанньа кэлиннэн 21-953 №-дээх телефонуоран А. Е. Захаровка биллэрэриэхтигэр көрдөһөбүт.

Сэтиннби экрана

Сэтиннбитэ оройуон экраннарыгар аҕыйаҕа суох сонун, кылгас бөлдьохчо аҕалыллар киниилэр таһаарыллаллар.

«Смертельный танец» (АХШ) детективаа эйиги уратылаах негритянскай үөскүүлүүт Шабба Дуолу кытта көрсүөххүт. Шоу-куулуна биирдэн-биир үөскүүлүүт кыргыттары олороллор. Бу ыар буруйу оҥоруулуу арыйар-га диэн детективнаа сорудах бэриллэр. Олоруугэ барыы уорбалаллар.

Индия **«Правда»** диэн иккис сериялаах хартыынатыгар кистэлэҥнэх олоруулуу кытта сибээстээх таптал туһунан кэпсиэр.

«Пирамида» студиэ өтноох **«Сестрички Либерты»** киниэтигэр уоҥаһыттыйыыттан, дууна өртүнэн дьаллыыттан мүлчү тутталлан тас көстүүгэ кыраҺыабай олоххо тахсыбыт икки игирэ кыргыттар туспарыыннан көрдөрүллэр. Ол эрээри кинилэр олохторо туспубат, өҥү ситиһии, күүгүлэһии, өлөрүү уонна бэйэҕэ тиийиини биирдэн-биир солбуһар.

Свердловскайда аҕыы киностудия **«Кошмар в сумасшедшем доме»** диэн хартыыбытыгар хаалтай хаама сылдьар эдэр киһи олоҕо суох далай-баллас фантаазыта түмүгэр дьиэтин сыччах биир күн иирэ-киирэ сытыарар кооперативнай клиникаҕа кубулуйутуттар дьиҥнээх иирэн соҕалаар.

Омскай авиационнай двигателлэри онгороччулара конверсия быллаанынан дьоҕус баанньыай хаһаайыстыбалар тутталларыгар табыгастаах мотокультиватордары уонна от охсор массыыналары оҥоруулуу баһылаатылар.

Снимокка: саҥа от охсор массыына.

РИТА—ССТА фотота.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678790, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21.505.

Учредители (соучредители) газеты «Саҥа олох»—Министерство печати и массовой информации Республики Саха (Якутия), Редакция, Местная администрация района, Районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54867. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж—3384.

ЗАКАЗ № 133. **Чурапчинская районная типография Мининформпечати Республики Саха (Якутия). с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».**